

## บทที่ 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องป่าชุมชนในยุคของเยาวชนปัจจุบัน : กรณีเปรียบเทียบในสองชุมชนต่างวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกออกเป็นหัวข้อใหญ่ๆ ดังนี้คือ

- แนวความคิดป่าชุมชน
- ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลในการสร้างแนวความคิด และมุมมองของเยาวชน
- แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและการมีส่วนร่วมของประชาชน

### 2.1 แนวความคิดป่าชุมชน

ปัจจุบันแนวความคิดป่าชุมชนได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าไม้ และการพัฒนาชนบท ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวได้พัฒนามาจากการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้านที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าในลักษณะที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของระบบสังคม วัฒนธรรม ศักยภาพของชุมชน ตลอดจนความรู้แบบพื้นบ้านที่สามารถจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเชิงอนุรักษ์ได้ (อุไรวรรณ ดันกิมขง, 2533; ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2528)

ฉลาดชาย รมิตานนท์และคณะ (2536) ให้ธรรมชาติบายเกี่ยวกับป่าชุมชนว่า คนไทยมีความผูกพันกับป่าอย่างใกล้ชิดมาแต่อดีตที่ป่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตโดยทั่วไปก็หาเลี้ยงชีพด้วยการบุกเบิกหักร้างถางพง ทำมาหากินและดำรงชีพอย่างผูกพันกับป่า โดยที่ทางราชการก็ให้การสนับสนุนและรับรองสิทธิที่ทำกินในที่ดินซึ่งได้บุกเบิกไปแล้วนั้น จึงทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นกับป่าดำเนินควบคู่กันไปด้วยความผูกพัน และเอื้อประโยชน์ต่อกันเป็นเวลายาวนาน ถือได้ว่าประวัติศาสตร์การบุกเบิกที่ป่าให้เป็นชุมชน และพื้นที่ทำการเกษตรเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น ในกระบวนการดำรงชีวิตของประชาชน และชุมชนท้องถิ่นได้มีการสั่งสมประสบการณ์ และภูมิปัญญาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมในลักษณะที่คนกับธรรมชาติอยู่ร่วมกัน นั่นคือคนกับป่าสามารถดำรงอยู่ร่วมกัน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งหมดประกอบเป็นพื้นฐานของสังคม

วัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเห็นได้อย่างเด่นชัดในอุดมการณ์ของป่าชุมชน ซึ่งเป็นการรักษาป่าบนพื้นฐานของความเชื่อบางประการ เช่น ความเชื่อเรื่องผีขุนน้ำของทางภาคเหนือ ความเชื่อเรื่องดอนปู่ตาในภาคอีสาน เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจในการรักษาป่า และเป็นพื้นฐานของการร่วมมือร่วมใจของชุมชนเพื่อปกป้องป่าของตน

สรุปแล้ว ป่าชุมชนเป็นรูปแบบการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่าไม้ และให้ประชาชนเป็นผู้รับผลประโยชน์จากป่าโดยตรง ประชาชนในชุมชนจะเป็นผู้กำหนด และควบคุมการดำเนินงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ เพื่อผลประโยชน์ที่ต่อเนื่อง สม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน (โกมล แพรกทอง, 2533)

นอกจากนั้นความหมายของการจัดการป่าชุมชนยังคล้ายกับคำว่าจัดการป่าไม้สังคมในแง่ที่รวมเอากิจกรรมของประชาชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับป่าตั้งแต่ป่าไม้ขนาดเล็ก ป่าไม้ในพื้นที่หรือในท้องที่ที่ขาดแคลนไม้ และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากป่าเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น รวมไปถึงการปลูกต้นไม้ในระดับไร่นา เพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจ และการแปรรูปผลผลิตจากป่าไม้ในระดับครัวเรือนระดับช่างฝีมือหรือระดับอุตสาหกรรมขนาดเล็กเพื่อให้เกิดรายได้สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่อาศัยอยู่กับป่าไม้ (องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ อังใน อุทัย จันผกา, 2526)

กรมป่าไม้ ( อังใน พงษ์ศักดิ์ ฉัตรเดชะ, 2540: 15) ได้สรุปหลักการที่สำคัญของป่าชุมชนไว้ว่า การจัดการป่าชุมชนนั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการจัดการเพื่อรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศวิทยาแต่ยังเป็นการสนองตอบต่อเศรษฐกิจในการยังชีพของชุมชนตลอดจนเป็นการธำรงไว้ซึ่งความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่า ฉะนั้นสิทธิในการดูแลรักษา และจัดการประโยชน์จากป่าชุมชนจึงเป็นสิทธิร่วมของทั้งชุมชน

อย่างไรก็ตามหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่าจึงสรุปได้ดังนี้คือ

1. สนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนในท้องถิ่น
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น
3. ผู้นำของการเป็นเจ้าของ

นอกจากนั้น ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2536) ได้สรุปเงื่อนไขการเกิด และความสำเร็จของป่าชุมชนไว้ 8 ประการดังนี้

- “ 1. มีความเป็นชุมชนสูง กล่าวคือ นอกจากชุมชนจะตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยร่วมกันแล้วยังมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกของชุมชนอย่างแนบแน่น ผู้นำมีความเป็นชุมชน

- อาจสะท้อนออกมาในรูปของความเชื่อ อุดมการณ์ และพิธีกรรมที่ชุมชนยึดถือ และปฏิบัติร่วมกัน เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีขุนน้ำ พิธีกรรมเช่นผีปู่ตา เป็นต้น
2. มีทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ที่อยู่ในสภาพที่ใช้ได้หรือยังมีสภาพเพียงพอที่จะฟื้นคืนกลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการผลิตในภาคเกษตร ดังนั้นลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่จะมีจิตสำนึกในการรักษาป่าจะต้องมีทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตในภาคเกษตรของชุมชนอยู่
  3. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน การอนุรักษ์ป่าของชาวบ้านมีพื้นฐานมาจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันในการใช้ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า เพื่อการเกษตร และการใช้ผลผลิตจากป่าในชีวิตประจำวัน เช่น เป็นแหล่งอาหาร ไม้สำหรับก่อสร้างบ้านเรือน เชื้อเพลิง และของป่าอื่น ๆ เป็นต้น
  4. มีจิตสำนึกในการรักษาป่าที่ไม่เพียงแต่มีความเข้มข้น และลึกซึ้ง มากกว่าการมีผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงอุดมการณ์ความเชื่อ และการพิทักษ์สิทธิชุมชน และสิทธิธรรมชาติในทางเป็นมนุษย์ ไม่ให้ถูกก้าวล่วงล้ำจากบุคคลภายนอก จิตสำนึกในการรักษาป่า อาจเกิดขึ้นจากเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ มากมาย เช่น เกิดจากประเพณีความเชื่อ และการผลิตซ้ำของอุดมการณ์สืบทอดต่อกันมา เกิดจากความจำเป็นในการป้องกันรักษาคุณภาพของระบบนิเวศชุมชน เกิดจากปัญหาภัยแล้งหรือเกิดจากการต่อต้านการรุกรานจากภายนอกในการแข่งขันทรัพยากร เช่น การต่อต้านโครงการของรัฐ การต่อต้านสัมปทานทำไม้ การต่อต้านธุรกิจเอกชน การแข่งขันทรัพยากรกับชุมชนใกล้เคียง เป็นต้น
  5. มีผู้นำชุมชนทั้งผู้นำทางธรรมชาติ และผู้นำที่เป็นทางการที่มีความเข้มแข็ง และมีภูมิปัญญาสูง เพราะผู้นำนอกจากจะสามารถควบคุม และรักษากฎระเบียบต่าง ๆ ของชุมชนได้แล้ว ยังต้องสามารถปรับใช้ภูมิปัญญา และจารีตประเพณีท้องถิ่นให้เข้ากับสภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ยิ่งไปกว่านั้นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของผู้นำชุมชน คือ การทำงานบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก
  6. มีการจัดตั้งองค์กรประชาชน อาจเป็นองค์กรตามประเพณีหรือองค์กรทางการที่รัฐจัดตั้งขึ้น โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในด้านการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม และเป็นธรรมชาติ

เงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไป ทั้งในด้านระบบนิเวศ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และ วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น การทำงานขององค์กรชาวบ้านมักวางอยู่บนพื้นฐานของ ภูมิปัญญาดั้งเดิม จารีตประเพณี และประสบการณ์ที่สั่งสมสืบทอดต่อกันมา

7. มีจารีตของการจัดการทรัพยากรที่ถือว่า ทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วมของชุมชน ชุมชนบ้านป่าในอดีตมีจารีตของการจัดการทรัพยากรที่ถือว่าทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด เป็นทรัพย์สินร่วมของชุมชนและชุมชนมีสิทธิในการดูแลจัดการออกกฎเกณฑ์เพื่อควบคุม การใช้ประโยชน์ ชุมชนที่สามารถรักษาป่าไว้ได้มักเป็นชุมชนที่ยังยึดมั่นในจารีตประเพณี ที่ว่า ป่าเป็นของชุมชน ผู้ที่รักษาป่าเท่านั้นจึงจะมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ และชุมชนมี สิทธิในการจัดการเพื่อผลประโยชน์อย่างยั่งยืน และเป็นธรรมต่อสมาชิกของชุมชน
8. มีระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และเป็นธรรม ในระบบการจัดการทรัพยากรของ ชุมชน ประกอบด้วยหลักการจัดการ วิธีการจัดการ และรูปแบบของการจัดการ หลัก การจัดการทรัพยากรของชุมชนอยู่บนพื้นฐานของ (1) การยอมรับจารีตประเพณีสิทธิ ชุมชน (2) การคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก และความเป็นธรรมทางสังคม (3) ความยั่งยืนของระบบการผลิต และความสมดุลของระบบนิเวศ และ (4) การมี ส่วนร่วมของสมาชิกทั้งหมดของชุมชน”

วิธีการจัดการป่าชุมชนจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. มีการจำแนกประเภทของป่าออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำ ป่าพิธีกรรม ตลอดจนการกำหนดขอบเขตป่าประเภทต่าง ๆ อย่างชัดเจน
2. มีการร่างกฎเกณฑ์ และแนวทางการใช้ประโยชน์ให้สมาชิกของชุมชนทราบ
3. มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างสมาชิกของชุมชนเป็นครั้งคราว เพื่อทบทวนกฎเกณฑ์ กติกาของชุมชน และมีการจัดตั้งองค์กรของชุมชนเพื่อทำหน้าที่ดูแล ควบคุมการใช้ ประโยชน์

โกมล แพรกทอง (2533) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า การจัดการป่าชุมชนที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึง ความมั่นคง และยั่งยืนจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า ประโยชน์ที่ต้องการจากป่าจะเป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์ ในการรักษาป่าไว้ เช่น เพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของ หมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร ซึ่งจะเป็นจุดร่วมที่ประชาชนจะรวมตัว กันในการรักษาป่าไว้ เพื่อเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน

2. การมีระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อควบคุมกันเองระหว่างประชาชนในหมู่บ้าน การจัดการป่าชุมชนจะมีระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่วางไว้ เป็นที่ยอมรับของทุกคนในหมู่บ้าน เมื่อมีการละเมิดจะมีการปรับไหมหรือการลงโทษตามกติกาที่ได้ตกลงกันไว้
3. องค์กรประชาชน เพื่อดำเนินการจัดการป่าให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้จะต้องมีองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของผู้นำขององค์กรที่จะดูแลป่าไม้ให้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในชุมชน
4. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การจัดการป่าชุมชนขององค์กรประชาชนในหมู่บ้านจะต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น การสนับสนุนทางวิชาการ การสนับสนุนอุปกรณ์ และวัสดุที่จำเป็น เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่าให้เกิดประโยชน์สนองความต้องการได้อย่างเพียงพอและยั่งยืน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในเรื่องของป่าชุมชนที่ได้มีการจัดการตามแนวความคิดป่าชุมชนที่ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ทำการศึกษาไว้ รวมถึงคำจำกัดความของป่าชุมชนในความหมายต่าง ๆ ในความเข้าใจของแต่ละท่าน โดยผู้ศึกษาได้นำแนวความคิด และคำจำกัดความของป่าชุมชนมาเป็นกรอบเพื่อไม่ให้ป่าชุมชนที่ทำการศึกษาดекต่างออกไปจากที่มีการศึกษาไว้

## 2.2 ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลในการสร้างแนวความคิด และมุมมองของเยาวชน

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบชุมชนต่างวัฒนธรรมที่ผู้ศึกษาเห็นว่า ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการเกิดแนวคิด และทัศนคติของเยาวชนในชุมชน ทั้งนี้เพราะการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทำให้การรับ และเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนต่างกัน ดังที่ได้มีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ทำการศึกษา และให้คำอธิบายไว้ดังนี้

เอ็ดเวิร์ด บี ไทเลอร์ (Edward B. Tylor) ได้อธิบายความหมายของคำว่าวัฒนธรรมว่าหมายถึง “สิ่งที่ยรวมอยู่ด้วยกันอย่างซับซ้อน (Complex whole) สิ่งเหล่านี้ประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม และความสามารถอื่นๆ ตลอดจนนิสัยความเคยชินที่มนุษย์ได้รับมาในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม” (อ้างใน สุภาพร นาคบัลลังก์, 2528 ก: 55)

ฉะนั้นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเรียกว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่วัฒนธรรมได้ผ่านจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปโดยผ่านทาง การเรียนรู้ วัฒนธรรมมิใช่สิ่งที่ถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม แต่คนทุกรุ่นสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง และสามารถสอนวัฒนธรรมยังคนอื่น ๆ ได้ การถ่ายทอดวัฒนธรรมจึงสืบทอดไปได้หลาย

ชั่วอายุคน (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2540) กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมดังกล่าวเรียกว่า การขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

การขัดเกลาทางสังคมของแต่ละชุมชนเป็นที่มาของวัฒนธรรมชุมชน โดยวัฒนธรรมชุมชนนี้สามารถทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง กาญจนา แก้วเทพ (อ้างใน นิตกรทิพย์ นาดสุภา, 2537: 173) ได้สรุปความคิดในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชนของบาทหลวงนิพจน์ไว้สองประการ คือ

1. ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว วัฒนธรรมนี้ให้คุณค่าแก่ความเป็นคน และความเป็นชุมชนที่มีความกลมกลืน
2. วัฒนธรรมชุมชนเป็นพลังที่จะผลักดันการพัฒนาของชุมชนที่สำคัญที่สุด และจะใช้ให้เป็นประโยชน์ได้เมื่อมีการปลูกให้สมาชิกแห่งชุมชนมีจิตสำนึกรับรู้ในวัฒนธรรมของตน

สัตยชัย เจริญหลาย (2542) ได้สรุปว่าแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนนั้นให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งหมายถึงระบบคิดของชาวบ้านที่สืบทอดหรือผลิตขึ้นมาจากบรรพบุรุษ กล่าวได้ว่าองค์ความรู้จากภูมิปัญญาของชาวบ้านแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนจากการที่ชุมชนสามารถจัดการกับดิน ป่า น้ำ และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ

วัฒนธรรมไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นของส่วนรวมที่สมาชิกในสังคมร่วมกันใช้ ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อจะจะสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ มนุษย์ทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมทั้งทางตรง และทางอ้อม ฉะนั้นการขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมทำให้บุคคลที่สามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นการรับเอาคุณค่าของกลุ่มที่เราอยู่ร่วมด้วย ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะมีส่วนสร้างสำนึก ความประทับใจ คุณค่าทางวัฒนธรรม และแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกของสังคมอย่างแท้จริง (พัทยา สายหู อ้างใน สัตยชัย เจริญหลาย, 2542: 23)

แหล่งของการขัดเกลาทางสังคม มีทั้งการขัดเกลาทางสังคมแบบที่เป็นทางการ และแบบที่ไม่เป็นทางการ

สถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่สมาชิกใหม่ในสังคมจะได้รับการขัดเกลาทางสังคม (สุภาพร นาคบัลลังก์, 2528 ข) โดยการอบรมที่ใกล้ชิด และมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งจากพ่อแม่ และคนอื่น ๆ ในครอบครัว บุคคลเหล่านี้มีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทักษะคิด และแบบแผนของความประพฤติแก่สมาชิกเป็นอย่างยิ่ง (ชิตยา สุวรรณชฎ, 2527: 49-50) สังคมไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย การอยู่

อาศัยร่วมกันของญาติผู้ใหญ่หลายรุ่นไม่ว่าจะเป็น ปู่ ย่า น้า อา เป็นการฝึกขั้นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับสังคมคนหมู่มาก (วิทยา นาควัชระ, 2537) มีการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมว่าสิ่งใดควรกระทำจากบุคคลหลายคน

**กลุ่มเพื่อน** เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมทางอ้อม (ชิตยา สุวรรณชญ, 2527) แม้จะเป็นกระบวนการขัดเกลาทางอ้อม แต่กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมาก เพราะกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อตัวบุคคล โดยเฉพาะการเล่นในกลุ่มเพื่อน จะเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ เมื่อเด็กเหล่านั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (สุภาพร นาคบัลลังก์, 2528 ข)

**สถาบันการศึกษา** นั่นคือโรงเรียนเป็นสถาบันที่เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ และยังเป็นสถานที่ที่เด็กได้มีโอกาสคบกับเพื่อนในวัยเดียวกัน ขณะเดียวกันได้มีโอกาสได้รับความรู้ และคุณค่าต่าง ๆ (ชิตยา สุวรรณชญ, 2527) ตลอดจนเป็นแหล่งฝึกทักษะเชิงอาชีพ เมื่อเติบโตใหญ่ในภายภาคหน้า (วิทยา นาควัชระ, 2537) ฉะนั้นสถาบันการศึกษาจึงเป็นแหล่งที่จะต้องรับผิดชอบมากขึ้นในเรื่องของการขัดเกลาทางสังคม เนื่องจากระบบการศึกษาปัจจุบันที่มีระยะเวลายาวนานมากขึ้น (สุภาพร นาคบัลลังก์, 2528 ข)

**สถาบันศาสนา** เนื่องจากสังคมไทยในอดีตมีวัดเป็นสถาบันการศึกษา (วิทยา นาควัชระ, 2537) วัดจึงเป็นอีกแหล่งหนึ่งที่จะช่วยขัดเกลาในแง่หลักเกณฑ์เกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรม และความประพฤติที่ถูกที่ควร และหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิต ศาสนาจึงมีส่วน และมีบทบาทในการสร้างทัศนคติ และแนวความคิดในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แนวคิดที่ทางศาสนายอมรับนั้นจะเป็นพลังในการที่จะให้บุคคลรับหรือไม่รับสิ่งใดสิ่งหนึ่งสำหรับบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างใกล้ชิดก็ต้องรับอิทธิพลของศาสนาได้เช่นกัน (ชิตยา สุวรรณชญ, 2527)

**สื่อมวลชน** สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญ และมีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องคุณค่า ความเชื่อ แบบของความประพฤติของเด็กเป็นอย่างมาก

จากแหล่งขัดเกลาทางสังคมที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ยาวชนได้รับการปลูกฝังแนวความคิดในการดำรงชีวิต ฉะนั้นจึงเป็นสถาบันที่ปลูกฝังพื้นฐานของวิธีการคิดให้กับเยาวชนก่อนที่เยาวชนจะเข้าสู่สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา กลุ่มเพื่อน รวมทั้งอิทธิพลที่เยาวชนได้รับจากสื่อมวลชน เช่นหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ ซึ่งเป็นการสอนให้เยาวชนได้คิด และได้เรียนรู้

### 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและการมีส่วนร่วมของประชาชน

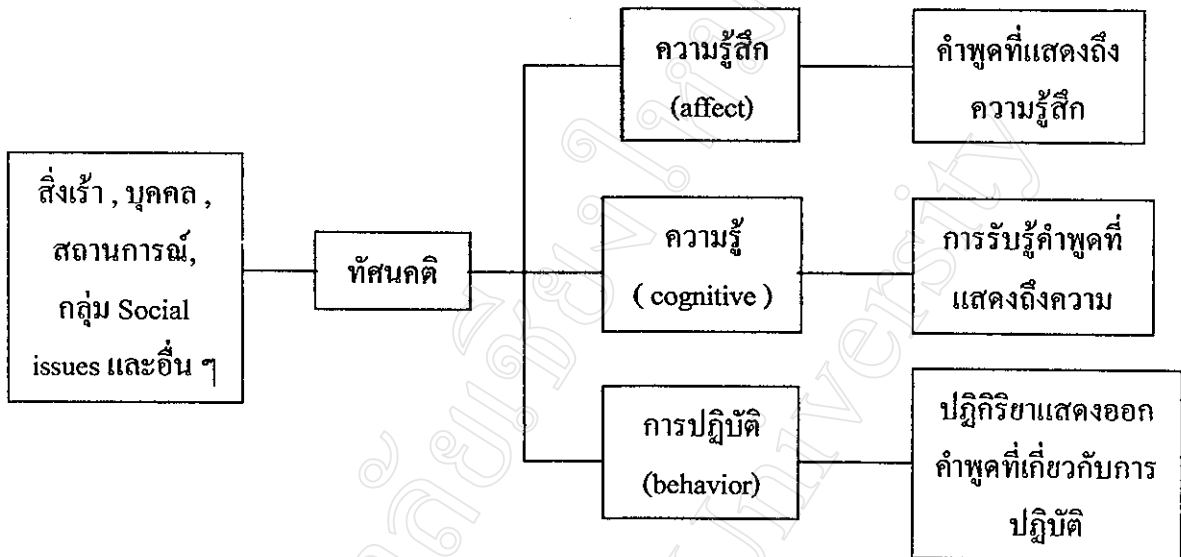
ทัศนคติ (Attitude) หรือเจตคติ เป็นนามธรรมและเป็นส่วนทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ หมายถึงท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538) โดยหมายรวมเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด การแสดงออกด้านการพูดเป็นความคิดซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ ทัศนคติ ถ้าจะวัดทัศนคติก็สามารถทำได้โดยการวัดความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ (Thurstone, 1928 อ้างใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520: 1) แสดงว่าทัศนคติเป็นภาวะจิตใจและประสาทเกี่ยวกับความพร้อม ซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (Freeman, et al., 1960 อ้างในพงษ์ศักดิ์ อังคะสิทธิ์, 2531: 1) ฉะนั้นทัศนคติจึงเป็นการผสมผสานหรือการจัดระเบียบของความเชื่อ (Beliefs) ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ (Rokeach, 1970 อ้างในประภาเพ็ญ สุวรรณ 2520: 2)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติ ได้แก่ประสบการณ์โดยตรง (Direct Experience) ของบุคคลต่อสิ่งนั้น เช่น การที่บุคคลได้พบเห็นคุ้นเคย ทดลองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และประสบการณ์ทางอ้อม (Indirect Experience) ของบุคคลต่อสิ่งนั้น จากการได้ยินได้ฟังหรือได้อ่าน นอกจากนั้นค่านิยมและการตัดสินใจ ค่านิยม (Value System and Value Judgement) ก็มีส่วนในการทำให้เกิดทัศนคติที่แตกต่างกันได้ (ไพบูลย์, 2516 อ้างใน สมเกียรติ ทองมี, 2540: 8)

องค์ประกอบพื้นฐานของทัศนคติก่อให้เกิดความรู้สึกและแนวโน้มในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลถ้าไม่มีความรู้ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Concept) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วจะไม่มีทัศนคติในเรื่องนั้น เนื่องจากทัศนคติจะถูกสร้างขึ้นหรือเกิดจากการเรียนรู้โดยอาศัยความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งเร้า รวมถึงบุคคลกับหมู่คณะและเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วย (โสภา และอรทัย, 2518 อ้างในสมเกียรติ ทองมี, 2540: 10) ทัศนคติจะถูกแสดงออกในรูปความสัมพันธ์ โดยองค์ประกอบด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ (คูแผนภูมิ 1) เป็นความพร้อมที่ตอบสนองหรือแนวโน้มที่จะปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ ในทางใดทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนส่งเสริม ช่วยเหลือหรือขัดขวาง ทำลายหรือต่อสู้ (Freeman, 1970 อ้างในพงษ์ศักดิ์ อังคะสิทธิ์, 2531: 4-5)



### แผนภูมิ 1 องค์ประกอบของทัศนคติ



(ที่มา : ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520: 3-4)

การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน เป็นยุทธวิธีที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคนและส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม ดังนั้นในการดำรงอยู่ของป่าชุมชนซึ่งต้องอาศัยปัจจัยนานัปการ โดยเฉพาะปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการช่วยกันดูแลรักษา อนุรักษ์ และปกป้องพื้นที่ป่าชุมชนของตนเอง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้นำความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ความต้องการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามีมาแต่โบราณ ตั้งแต่มนุษย์อยู่ร่วมกัน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับที่มีการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ชาติจะแตกต่างกันแต่ในรูปแบบและวิธีการเท่านั้น การเข้าร่วมพัฒนาอาจทำโดยบังคับโดยสมัครใจ โดยความจำเป็น การเข้าร่วมอาจเกิดจากการชักนำของผู้นำชุมชน หัวหน้าเผ่า หัวหน้าหมู่บ้าน ข้าราชการผู้มีอำนาจหน้าที่ หรือแม้กระทั่งรัฐบาล หรือองค์กรเอกชน การเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรม อาจทำในระยะสั้น ระยะยาวต่อเนื่อง อาจกระทำตามนโยบายที่กำหนดหรือทำตามความจำเป็นที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ที่ต้องช่วยกันเพื่อความอยู่รอด และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไพรค์นั้ เชนะรินทร์ (2527) กล่าวว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ปธาน สุวรรณมงคล (2527) กล่าวถึงปรัชญาของการพัฒนาชนบท โดยยึดหลักการสำคัญ คือ การให้ชาวชนบทได้มีส่วนในการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยตนเอง การพัฒนาชนบทแนวใหม่นี้จึงเป็นการทำให้ชาวชนบทรู้จักวิเคราะห์ถึงสถานะการณ์ที่ตนเองเป็นอยู่ และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเมื่อจำเป็น เมื่อคนเกิดความสำนึกและมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงแล้ว กระบวนการพัฒนาก็จะเกิดจากความสมัครใจและมีความเป็นตัวของตัวเอง ผลแห่งการพัฒนาจะตกอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ โดยที่การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานพัฒนาชนบทนั้น ชุมชนควรมีบทบาทใน 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล

อคิน รพีพัฒน์ (2527) แบ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ได้แยกไว้ดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น สากล สติฉินนันทน์ (2532) กล่าวว่า เกิดจากแนวคิดสามประการ คือ ประการแรก เกิดจากความสนใจและความหวังถึงร่วมกัน โดยเกิดจากปัจเจกบุคคลแล้วพ้องต้องกันกลายเป็นส่วนรวม ประการที่สอง เกิดจากความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีผลต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนแล้วลงมือกระทำร่วมกัน และประการสุดท้าย เกิดจากการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะเกิดความริเริ่มกระทำ การที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ในทำนองเดียวกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการป่าไม้ ที่ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อตอบสนองความจำเป็น และความปรารถนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการดำรงชีพ เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (ฉลาชชาย รมิตานนท์, 2528)

## 2.4 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องป่าชุมชนและการอนุรักษ์นั้น ได้มีผู้สนใจศึกษาเป็นจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่ประเทศไทยประสบกับปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้อย่างรวดเร็วและมากมาย โดยที่รัฐไม่สามารถที่จะเข้าไปจัดการได้ แต่มีบางชุมชนที่สามารถจัดการให้ป่ากับคนอยู่ด้วยกันได้ โดยมีวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมกันจัดการป่ากับคนให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นระบบได้

โดยผู้วิจัยได้รวบรวม และนำเสนอเป็นประเด็น ๆ ดังนี้

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับป่าชุมชน ในเรื่องความสัมพันธ์ของระบบการจัดการทรัพยากรกับความสัมพันธ์ทางสังคม และการมีส่วนร่วมของชุมชน

อุไรวรรณ ตันกิมขง (2533) พบว่าในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และน้ำของชุมชนกะเหรี่ยงมีกฎระเบียบทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ และใช้อยู่ในชุมชน รวมถึงยังสามารถจัดข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้อย่างดีโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งกฎหมาย ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางนิเวศของชาวบ้านในการเลือกใช้ทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของศลิษา พึ่งแสงแก้ว (2537) ที่ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า การอนุรักษ์ป่าของชาวบ้านมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในเรื่องการนับถือผีที่ถือเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจในการรักษาป่า อีกทั้งยังยึดถือว่าป่าเป็นสิทธิร่วมกันของชุมชนไม่ใช่ของรัฐ ทำให้ชาวบ้านมีสำนึกร่วมกันถึงสิทธิ และหน้าที่ในการจัดการและรวมไปถึงการใช้ประโยชน์จากป่า ในทำนองเดียวกันกับการศึกษาของ กอบกาญจน์ พานิชเจริญ (2538) เรื่องเครือข่ายการเรียนรู้และการจัดการของชุมชนเกี่ยวกับป่าชุมชน ในพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านห้วยม้าโค้ง ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในชุมชนคือ กลุ่มเครือข่ายทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่มเครือข่าย กลุ่มหัววัด กลุ่มเหมืองฝาย และกลุ่มหมวดบ้าน เป็นต้น กลุ่มเครือข่ายดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายแนวความคิด ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และมีการอนุรักษ์ป่า ทำให้ชุมชนมีการยอมรับแนวคิด และมีการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน เพื่อออกระเบียบ และจัดการให้ป่าชุมชนคงอยู่ โดยมีการเชื่อมโยงกับภายนอก เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ นักวิชาการในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายป่าชุมชนอื่น ๆ รวมทั้งการมีเครือข่ายกับชุมชนข้างเคียง ทำให้มีการร่วมมือกันดูแล ทำให้ป่าเป็นผืนเดียวกันโดยการขยายเครือข่ายทั้งแนวตั้ง และแนวนอน ทำให้องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง และรวมถึงการศึกษาของ วิฑูรย์ และคณะ (อ้างในไซซา อุชนะภัย,

2537: 20) ที่ศึกษาป่าชุมชน (ป่าปู้ตา) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ เป็นปัจจัยสำคัญในการอนุรักษ์ป่าไม้

งานวิจัยเรื่องป่าชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจนั้น ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ (2536) ได้ร่วมกันวิเคราะห์ทัศนคติขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชนภาคเหนือ โดยได้นำเสนอเรื่องแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่มีต่อป่าว่า ความผูกพันระหว่างชุมชนกับป่าสะท้อนให้เห็นในอุดมการณ์ป่าชุมชน และการใช้ที่ดินของชาวบ้านบ่งบอกว่า ป่าชุมชนมีส่วนสำคัญอย่างแยกไม่ออกจากการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ที่ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ ในระบบเศรษฐกิจแบบนี้เชื่อกันว่าชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน โดยสร้างผลกระทบต่อป่าน้อยมาก แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อชุมชนต่าง ๆ ต้องถูกผนวกให้เข้ามามีส่วนในระบบเศรษฐกิจที่เน้นความสำคัญของเงินตราเป็นหลัก ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับป่าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ความยากจน และการมุ่งหารายได้ของชาวบ้านจะสร้างความกดดันต่อป่ามากน้อยเพียงใด ขณะเดียวกันเมื่อชาวบ้านสามารถหารายได้โดยไม่ต้องพึ่งป่ามากขึ้น พวกเขาจะยังคงสนใจรักษาป่าอยู่ต่อไปอีกหรือไม่ จากพื้นที่ศึกษาได้เสนอมุมมองของชาวบ้านว่า ไม่ได้มองเห็นคุณค่าของป่าเพียงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจหรือด้านอื่นใดก็ตาม แต่จะมองป่าเป็นรากฐานของชีวิตทุกด้าน ชาวบ้านมองป่าว่าเป็นทั้งชีวิต และอนาคตของชุมชน

2.4.2 งานวิจัยที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรม กับการอนุรักษ์ โดยมีงานวิจัยดังต่อไปนี้

ศุภชัย นิมมานเหมินทร์ (2532) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเหมืองฝายหรือระบบชลประทานในพื้นที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า ชาวบ้านเห็นความสำคัญของป่าจากความเชื่อ วัฒนธรรม และจากประสบการณ์ที่ได้รับมา ทำให้ชาวบ้านได้รักษาป่าเพื่อเป็นประโยชน์ในการเป็นแหล่งจับน้ำ เป็นแหล่งไม้ใช้สอยสำหรับการซ่อมแซมเหมืองฝาย และใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน อุไรวรรณ ดันกิมยง (2533) ได้ศึกษาความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ที่บ้านอมลอง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้านของชุมชนกะเหรี่ยง มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อตอบสนองความต้องการทางวัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต

สมนึก ชัยธรรม (2542) ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านห้วยปูลิง ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยใช้ภูมิปัญญาในรูปแบบของความเชื่อ กฎเกณฑ์ของ

วัฒนธรรม และประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ รวมทั้งการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรัก และห่วงใยทรัพยากรป่าไม้ ที่ทำให้มีวิถีการดำรงชีวิตร่วมกับป่าแบบอนุรักษ์ เช่นเดียวกับการศึกษา ของ ศุภวัตร พานิชเจริญ (2536) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การกล่อมเกลாதงสังคมในด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ บ้านแม่หาร ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ชุมชนกะเหรี่ยงใช้ระบบการผลิตแบบยังชีพ มีแนวความคิด ความเชื่อ การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ สัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเรื่องดิน น้ำ ป่า โดยความเชื่อนี้ ถูกปลูกฝังจากบรรพบุรุษโดยการบอกเล่า ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง อบรมสั่งสอน การเข้าร่วมในกิจกรรมการ ผลิต และพิธีกรรมต่าง ๆ ถึงแม้จะได้รับอิทธิพลจากการศึกษาระบบใหม่ จากศาสนาพุทธ และศาสนา คริสต์ ที่ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงรักษาไว้ได้เพราะกระบวนการกล่อมเกลาทงสังคม ที่ประกอบด้วยการสอนโดยตรง พิธีกรรม การปฏิบัติสัมพันธ์ในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง

สำหรับงานวิจัยที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์กับการอนุรักษ์นั้น ได้มี งานวิจัยของ สมเกียรติ ทองมี (2540) ที่พบว่า ความแตกต่างของชาติพันธุ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับม้งเป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ป่าไม้ และวิถีชีวิตที่อยู่กับป่าแตกต่างกัน ในทำนองเดียวกัน กับการศึกษาของ พงษ์ศักดิ์ ฉัตรเดชะ (2540) ที่พบว่า ชาติพันธุ์ สถานภาพทางสังคม การได้รับ ข่าวสารด้านป่าไม้ จำนวนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร และการเคยเข้าไปเก็บหาของป่า มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขา

2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเยาวชนกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น มีตัวอย่างที่จะยกมาเพียง ขึ้นเดียว ดังนี้

ประกวด พายัพสถาน (2542) ศึกษาเรื่องความตระหนักของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด พะเยาที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่าความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ นักเรียนมัธยมศึกษาสัมพันธ์กับประสบการณ์ ความรู้ และการรับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้มีอยู่ในระดับสูง และนักเรียนได้มีข้อเสนอแนะต่อการอนุรักษ์ว่า ควรมีการรณรงค์เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ประชาชนทั่วไป มีมาตรการปราบปรามผู้ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า อย่างจริงจัง และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับป่าชุมชนดังกล่าวข้างต้นยังขาดมุมมองในเรื่องทัศนคติของเยาวชนเกี่ยวกับการ เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชนตามแนวการอนุรักษ์ของท้องถิ่น งานวิจัยชิ้นนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อที่จะ ช่วยเสริมความรู้ทางด้านทัศนคติของเยาวชนผู้ซึ่งจะเติบโตไปเป็นผู้จัดการป่าชุมชนในอนาคต